

Elmaradott agráriérségek gyepgazdálkodásának helyzete

Tóth Sebestyén - Tóth Sebestyénné

GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutatóintézet, Kompolt

A gyepgazdálkodás alatt napjainkban is a talaj, a gyepnövényzet és a hasznosító állatfajok szerves egységét értjük. Ezért a helyzetértékelés során e három tényezőt együttesen, egymással összefüggésben szabad vizsgálni. Dolgozatunkban két kistérség: a Felső-Tarna vízgyűjtője és Heves város és térsége idevágó adatait kívánjuk röviden bemutatni és értékelni a fokozatosan létrejövő kisüzemek oldaláról.

A talajtényező, esetünkben a termőföld, mint erőforrás helyzetét rejti magában. A Felső-Tarna vízgyűjtőjéhez tartozó községekben a térségi táj- és talajvédelem szempontjából jelentős kiterjedésű gyepterületek találhatóak. A lejtős szántók kisüzemi művelésbe vonása mellett megindult a gyepes kisüzemi tulajdonba kerülése is. 1991-ben a vízgyűjtő 21 községében 1.080,2 ha MMT volt a kisüzemek birtokában. Ez a terület 1994-re 2.651,4 hektárra nőtt. A MMT-en belül természetesen gyepes terület is található 14 községben. A településenkénti gyepterület 0,1-115,3 hektár között változik 1991-ben. 1994-ben már 18 községben volt kisüzemi gyepterület, a községenkénti méret kisebbedett bérletfelmondás miatt. A településenkénti terület 0,3-54,2 hektár között alakult.

A mezőgazdasági művelésű terület alapján képzett birtoknagyság csoportok közötti területmegoszlást vizsgálva megállapítható, hogy 1991-ben a három hektár alatti birtokcsoport 23,3 hektár gyepvel rendelkező 14 községben, a 3-12 hektár csak 22,4 hektárral hat községben, a 12-50 hektáros méretű üzemek 11,0 hektárral, a 60 hektár fölöttieknek pedig 100,0 hektár gyepterülete volt.

1994-re a tulajdonlás viszonyai úgy változtak, hogy a 3 hektár alatti üzemszámhoz 60,6 hektár gyep tartozott 16 községben 0,1-10,4 hektár településenkénti terjedelemben. A 3-12 hektáros csoport gazdálkodói 129,1 hektár gyepterülettel rendelkeztek 14 községben, az esetenkénti méret 0,6-22,8 hektár között változott. A 12-50 hektáros üzemszámhoz 155,2 hektár gyepes területet birtokolt nyolc községben 4,0-43,0 hektár településenkénti mérettel. *Az 50 hektár fölötti csoportban nem rendelkeztek gyepterülettel.* A hasznosító állatállomány létszáma 248 db szarvasmarha 19 községben és 54 db juh 12 községben. A túlzott fokú elaprózódási folyamat mellett, ami a talajvédelem szempontjából hátrányos, további káros jelenségeknek lehetünk tanúi a lejtős területű kistérségben. Megindult a gyepes szántósítási folyamata. Ez esetenként a szántóművelésben lévő tábla méretnövelését célozza a gazdaságosabb munkavégzés megteremtése céljából. Más esetben az állatállomány hiánya, illetve a gypszena iránt lecsökkent kereslet vezet oda, hogy a

völgyi és völgy közeli területeket felszántják, nem számolva azzal, hogy tavasszal igen kis számú kultúrnövény viseli el a fellépő túlnedvesedést. Talajdévelni szempontból hátrányos helyzetet teremt, hogy az új tulajdonosok az elmúlt 2-3 évben, az aszályos és vízhiányos adottságok miatt nem ismerhették meg a nagyobb összefüggő gyepterületek vízmozgásának jellegzetességeit, s beavatkozásukkal fokozhatják mind a gyep, mind pedig a szántóterületek talajpusztulását, ami nem lehet előnyös a vizek tisztaságvédelme szempontjából.

E kistérség több pontján újkeletű hasznosítási mód a libanevelés és a libahízalás. Az új hasznosító ágazatok környezeti hatásának vizsgálata a lejtős gyepterületekre még várat magára. Véleményünk az, hogy a gazdasági kényszer szülte megoldások elviselhetőségét komplex hatásvizsgálatokkal lenne célszerű tisztázni az ilyen területeken. A Tarna völgyi élettér-javítási folyamatokon belül továbbra sem kerülhetők meg a gypes területek. Azt mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az intenzíven hasznosított, ápolt gyepes esztétikai értéke mindig kedvezőbb, mint az extenzíven vagy egyáltalán nem hasznosított gyepké. Ugyankor a gyep talajvédő hatása jobb, mint a szántó, szőlő-gyümölcsös művelési ágaké.

A sík területnek tekinthető Heves város és térsége 17 településén 1991-ben 2.390 kisüzem birtokolt összesen 159,3 hektár gyepterületet. 1994-re a felmért kisüzemek számának csökkenése mellett nőtt a birtokolt gyepterület nagysága. A 2.084 birtokos már 663,1 hektár területet tudhatott magáénak. Ha megvizsgáljuk a mezőgazdasági művelésű terület alapján képzett birtoknagyság kategóriákat, akkor kitűnik, hogy 1991-ben a 3 hektár alatti területtel rendelkezők összesen 18,4 hektár gyepvel rendelkeztek 11 községben. A községenkénti kisüzemi gyepterület 0,1-7,0 hektár közötti. A 12-50 hektár MMT-et tulajdonlók 78,0 hektár gyepterületet birtokoltak két községben. A községenkénti méret 28 és 50 hektár volt. Az 50 hektár feletti üzemméretű csoportban egy községben fordult elő 50 hektár kisüzemi gyepterület.

1994-re bizonyos mértékű átrendeződés következett be. A 3 hektárnál kisebb üzemek gyepterülete 9,8 hektárra csökkent 12 községben, a községenkénti terület 0,1-2,2 hektár között változott. A 3-12 hektár közötti üzemek gyepterülete nőtt, 52,7 hektárt tett ki 12 községben. A községenkénti kisüzemi terület 0,1-12 hektár között alakult. A 12-50 hektáros üzemméret csoport birtokolt 229,7 hektár gyepterületet tíz község területén. A községenkénti gyepterület 4,0-80,5 hektár között változott. Az 50 hektár fölötti üzemesoportban megtöbbszöröződött a gyepterület kiterjedése, 1994-re 370,9 hektár lett öt községben. A községenkénti méret 21,0 hektártól 200,0 hektár között változott. Ez utóbbi csoport esetében képzelhető el, hogy a gazdálkodó nagyobb létszámú állat legeltetéses takarmányellátását kezdi meg a szarvasmarha- vagy juhtartás ágazatokban. A térségben nem új, de a korábbi méreteket meghaladó a libanevelő és hízlaló ágazat, amely új

gyephasznosítási módok kidolgozását teszi szükségessé a fertőzés és a túllegeltetés elkerülése érdekében.

Új és egyre pusztítóbb méreteket öltő gyephasznosítási forma a gyepféglá kitemelés, amely a dínnycetermesztéssel foglalkozó községek gyepterületeit sújtja leginkább.

A hasznosító állatállományok terén megállapítható a juhlétszám drasztikus csökkenése mindkét térségben. A Felső-Tarna vízgyűjtőjében 2-3 nagyüzemi szarvasmarha-állomány maradt fenn bérelt, bizonytalanra váló természetes takarmánytermő területekkel és szántóföldi takarmánytermesztő háttérrel. Héves város és térségében a nagyméretű tehenészeti telepek és szarvasmarha állományok eddig kiállták az idők próbáját, elfogadható termelési színvonalon működnek, s megvan az esélyük, hogy létszám- és termelésfejlesztési programokat, tenyészállat exportot valósítsanak meg kedvező közgazdasági adottságok esetén. Előnyös lehet a növendéküsző-nevelés terén kibontakozó kistérségközi együttműködés, melynek keretében a hegyvidéken tartják vemhesülésükig a síkvidéki állományokat. Az egyenletesebb, jó takarmányellátás, a hegy- domvidék egyéb előnyei megfelelő, teljesítőképes tehénállományok kialakítását teszik lehetővé.

Az új gyephasznosítási változatok szemléletváltást követelnek a gyeptermesztés terén is. A jó minőségű fűtermés akkor is áruvá válhat, ha jelenleg nincs a térségi kis- és nagyüzemeknek a helybeliek tulajdonában lévő állatállománya. Lehet társulni a bérnevelés követelményeinek teljesítésére, haszonnal járó megoldására.